

STRAFRECHT

STRAF(PROCES)RECHT

AAK20239846

Prof. mr. J.H. Crijns & prof. mr. M.J. Dubelaar

Wetgeving

1 Kamerstukken

35349 – *Geen aanleiding tot invoering van een tweefasenproces in het strafrecht*

Op 13 december jl. stuurde de minister voor Rechtsbescherming een brief aan de Eerste Kamer waarin hij aangaf geen aanleiding te zien tot invoering van een tweefasenproces of tot het doen van nader onderzoek in die richting (*Kamerstukken I 2022/23, 35349, H*). Hierbij moet een tweefasenproces worden begrepen als een procedure die bestaat uit twee afzonderlijke fasen: de eerste waarin de bewijsvraag aan de orde is en de tweede waarin – indien sprake is van een bewezenverklaring – de straftoemeting aan de orde komt. Directe aanleiding voor dit standpunt van de minister was het feit dat tijdens de plenaire behandeling in de Eerste Kamer van de Wet uitbreiding slachtofferrechten op 13 april 2021 werd gevraagd ‘of de geleidelijke uitbreiding van slachtofferrechten van invloed is op de principiële discussie over de plaats van het spreekrecht en de daarmee verbonden structuur van het strafproces, in het bijzonder waar het betreft ernstige gewelds- en zedendelicten’. In reactie op deze vraag zegde de minister toe in gesprek te zullen gaan met de verschillende ketenpartners over de vraag of er gewijzigde inzichten waren ontstaan over een tweefasenproces en te onderzoeken wat de implicaties van invoering van een tweefasenproces zouden zijn (*Handelingen I 2020/21, nr. 34, item 7*).

De vraag naar de wenselijkheid van invoering van een tweefasenproces is bepaald niet nieuw. Relatief recent is er immers nog uitgebreid onderzoek verricht naar de wenselijkheid van een dergelijk type strafproces, waarbij geconcludeerd werd dat de voordelen op dat moment niet opwogen tegen de nadelen die aan een tweefasenproces zijn verbonden (zie B.F. Keulen e.a., *Naar een tweefasenproces? Over voor- en nadelen van een strafproces in twee fasen, in relatie tot de posities van slachtoffer en verdachte*, Groningen/Den Haag: Rijksuniversiteit Groningen/WODC 2013). Niet toevallig kwam deze vraag ook destijds op in de context van een discussie over uitbreiding van slachtofferrechten, nu het juist in die context kan knellen dat bewijs- en straftoemetingskwesaties in een en dezelfde procesfase worden behandeld. Het slachtoffer oefent zijn rechten immers uit in een fase waarin de schuld van de verdachte nog niet is vastgesteld. Dat kan soms knellen, in het bijzonder wanneer de verdachte rechtstreeks

wordt aangesproken op zijn verantwoordelijkheid voor het strafbare feit door het slachtoffer, zoals gebeurt in de context van het spreekrecht, wat vragen kan oproepen in het licht van de onschuldpresumptie. Deze principiële weeffout in de procedure zou mogelijk kunnen worden verholpen – of in ieder geval van zijn scherpe kanten worden ontdaan – door middel van introductie van een tweefasenproces, waarbij de uitoefening van slachtofferrechten gereserveerd wordt voor de tweede fase waarin de schuld van de verdachte aan het tenlastegelegde feit al in rechte is komen vast te staan. Tegenover dit principiële voordeel staan echter ook praktische nadelen, die met name samenhangen met zittingscapaciteit, overbelasting van de rechtspraak en doorlooptijden. Het is nu immers al lastig strafzaken tijdig op zitting te krijgen, laat staan wanneer strafprocessen principieel worden gesplitst in twee afzonderlijke fasen, waarbij het al dan niet doorgang vinden van de tweede fase ook nog eens afhankelijk is van de uitkomst van de eerste fase.

Nu sinds het WODC-onderzoek uit 2013 de rechten van slachtoffers – waaronder niet in de laatste plaats (de reikwijdte van) het spreekrecht – alleen maar verder zijn uitgebreid, drong volgens de Eerste Kamer de vraag zich opnieuw op of er aanleiding bestond tot het heroverwegen van het eerdere standpunt dat de voordelen van een tweefasenproces niet opwegen tegen de nadelen daarvan. Om die reden heeft de minister als gezegd een ronde langs de ketenpartners gedaan, in dit geval het Landelijk advocatennetwerk gewelds- en zedenslachtoffers (LANGZS), de Nederlandse Orde van Advocaten (NOvA), de Nederlandse Vereniging voor Rechtspraak (NVvR), het Openbaar Ministerie (OM), de Raad voor de rechtspraak (Rvdv) en Slachtofferhulp Nederland (SHN). Met uitzondering van de NOvA zag geen van deze ketenpartners aanleiding het eerdere standpunt te herzien, waarbij met name de praktische argumenten tegen invoering van een tweefasenproces zwaar wogen: het zou alleen maar tot allerlei logistieke problemen en langere doorlooptijden leiden. Bovendien was het volgens LANGZS nog maar de vraag of een tweefasenproces het hiervoor geïdentificeerde principiële knelpunt met betrekking tot het spreekrecht zou kunnen verhelpen, nu het spreekrecht inmiddels ook ziet op de beslissingen die de rechter op grond van artikel 348/350 Sv dient te nemen, waaronder de bewijsbeslissing, wat zou maken dat dan ook het spreekrecht gesplitst zou moeten worden over beide fasen van het tweefasenproces. Tot slot werd door sommige ketenpartners aangegeven dat invoering van een tweefasenproces een ingrijpende stelselwijziging zou inhouden, wat onherroepelijk zou betekenen dat ook het lopende proces van modernisering van het Wetboek van Strafvordering aanzienlijke vertraging zou gaan oplopen. Door sommige van de ketenpartners werd weliswaar aangegeven dat een tweefasenproces om principiële redenen de voorkeur zou kunnen verdienen, maar omdat de praktijk tot op heden heeft bewezen goed te kunnen omgaan met het feit dat bewijs- en straftoemetingsvragen binnen de context van één en dezelfde procesfase aan de

orde komen, woog dit principiële argument toch niet op tegen de praktische nadelen van een tweefasenproces. Enkel de NOvA dacht hier met het oog op de onschuld-presumptie anders over, reden waarom zij wel pleitte voor invoering van een tweefasenproces, zij het – gezien de daaraan verbonden praktische bezwaren – enkel als mogelijkheid voor bepaalde zaken, namelijk zaken waarin gezien de ernst van de verdenking uitoefening van het spreekrecht aan de orde is; er sprake is van een ontken-nende verdachte; en het OM een tweefasenproces vordert, de verdachte daarom verzoekt of de rechter daar ambts-halve toe besluit. In het licht van deze adviezen – die als bijlage bij de brief van de minister zijn gevoegd – was het voor de minister een betrekkelijk koud kunstje de knoop (opnieuw) door te hakken: ondanks de verdere uitbreiding van slachtofferrechten in het afgelopen decennium, komt er voorlopig geen tweefasenproces.

2 Conceptwetgeving

Conceptwetsvoorstel maatregelen tegen georganiseerde criminaliteit vanuit detentie

Op 23 januari jl. werd advocaat Youssef T. veroordeeld door de rechtbank Amsterdam ([ECLI:NL:RBAMS:2023:195](#)). Youssef T. werd ervan verdacht zijn rol van advocaat te hebben misbruikt om (aan strafbare feiten gerelateerde) boodschappen van zijn neef, de in de Extra Beveiligde Inrichting (EBI) in Vught gedetineerde Ridouan T., naar buiten te brengen. Sinds de aanhouding van Youssef T. in het najaar van 2021 is er vanuit politieke kringen veel aandacht voor het tegengaan van zogenoemd voortgezet crimineel handelen tijdens detentie, ofwel het beramen of plegen van strafbare feiten vanuit de gevangenis. De reeds genomen en voorgestelde maatregelen richten zich deels op aanscherping van het detentieregime binnen de EBI en/of andere verscherpte regimes binnen detentie – zoals de afdeling intensief toezicht (AIT) – en deels op de wijze waarop advocaten rechtsbijstand kunnen verlenen aan verdachten die van de meest ernstige strafbare feiten worden verdacht en/of vluchtgevaarlijk zijn. Zoals wel vaker het geval is wanneer het gaat om de bestrijding van georganiseerde criminaliteit, putten de bewindslieden hierbij onder meer inspiratie uit de wijze waarop in Italië met dit fenomeen wordt omgegaan. Zo is er nadrukkelijk aandacht voor het verscherpte detentieregime in Italië (het zogenoemde art. 41bis-regime) voor de meest zware categorie gedetineerden, onder wie leden van de mafia. Thans wordt door de EUR en de VU in opdracht van het WODC onderzoek verricht naar de vraag of en in hoeverre dit Italiaanse detentieregime aanknopingspunten kan bieden voor aanpassingen in de Nederlandse regeling en/of praktijk teneinde voortgezet crimineel handelen tijdens detentie in de EBI tegen te gaan.

Vrij kort na de aanhouding van Youssef T. stuurde toenmalig minister voor Rechtsbescherming Dekker al zijn beleidsbrief ‘Aanpak georganiseerde criminaliteit tijdens berechting en detentie’ naar de Tweede Kamer, waarin hij enkele tamelijk vergaande maatregelen aankondigde,

zoals het vierogenprincipe, dat inhoudt dat bepaalde categorieën verdachten zich alleen nog kunnen laten bezoeken door een duo advocaten teneinde het gevaar in te dammen dat advocaten zich voor het (criminele) karretje van hun cliënt laten spannen ([Kamerstukken II 2021/22, 29911, 339](#)). Deze brief leidde direct tot de nodige kritiek. Niet verrassend kwam deze kritiek voornamelijk uit de hoek van de advocatuur, die van mening was dat de verschillende voorgenomen maatregelen indruisen tegen fundamentele principes als het recht op vertrouwelijke communicatie tussen advocaat en cliënt en het recht op vrije advocaatkeuze (zie in dit verband onder meer D.V.A. Brouwer, ‘Naar een gesloten “ZwaCri-balie”’, [NJB 2022/289](#)). Ook buiten de advocatuur werden echter de nodige kanttekeningen geplaatst bij de voornemens van de minister, onder meer vanuit mensenrechtelijk perspectief nu een uiterst streng detentieregime op gespannen voet kan komen te staan met artikel 3 EVRM (zie onder meer M.E. de Meijer, ‘De aanpak georganiseerde criminaliteit tijdens berechting en detentie. Het “veelkoppige monster” gekooid?’, [NJB 2022/288](#)).

Het nieuwe kabinet heeft de voornemens van de vorige minister evenwel niet laten rusten. Op 13 juni 2022 en 26 september 2022 stuurde de huidige minister voor Rechtsbescherming Weerwind vervolgbrieven naar de Tweede Kamer waarin hij zijn plannen ontvouwde om voortgezet crimineel handelen tijdens detentie tegen te gaan ([Kamerstukken II 2021/22, 29911, 353](#) en [Kamerstukken II 2022/23, 29911, 374](#)). Hierbij gaat de minister ervan uit dat er een categorie gedetineerden bestaat bij wie er op voorhand van kan worden uitgegaan dat zij hun criminele activiteiten vanuit detentie zullen trachten voort te zetten, reden om scherpere maatregelen te nemen teneinde dit zoveel als mogelijk te voorkomen. Uitgangspunt daarbij was dat die maatregelen die al zonder aanpassing van de regelgeving konden worden doorgevoerd, direct werden getroffen. Dit heeft onder andere geresulteerd in de nodige beslissingen over individuele gedetineerden met betrekking tot hun plaatsing of hun mogelijkheden te communiceren met de buitenwereld. Daarnaast is sommige lagere regelgeving aangepast. Zo zijn al de nodige maatregelen genomen om het risico in te dammen dat een gedetineerde ontvlucht tijdens het vervoer van en naar de rechtbank, waaronder de mogelijkheid voor de rechter om met het oog op de veiligheid en het risico van ontvluchting te bepalen dat de zitting per videoconferentie zal plaatsvinden, waarbij de verdachte in de penitentiaire richting blijft en de zitting enkel digitaal kan bijwonen (zie nader over deze aanpassing van het Besluit videoconferentie [KwartaalSignaal 165](#)).

Voorts werden in de brieven van de minister de nodige maatregelen aangekondigd, waarbij in de meest recente brief drie categorieën worden onderscheiden die bedoeld zijn als stappenplan: a) aanpassing van de plaatsingsregeling EBI; b) aanpassing van de Penitentiaire beginselenwet; c) versterking van het juridisch instrumentarium voor de aanpak van georganiseerde criminaliteit tijdens detentie en berechting. Voor wat betreft deze laatste

categorie gaat het om eventuele (verderstreckende) maatregelen waarvan de noodzaak en wenselijkheid nog moeten worden onderzocht op basis van rechtsvergelijkend onderzoek, zoals eerdergenoemd onderzoek naar het Italiaanse artikel 41bis-regime.

Ten aanzien van het voornemen onder a) gaat het om een aanpassing van de Regeling selectie, plaatsing en overplaatsing gedetineerden. Op grond van deze regeling kon een gedetineerde enkel in de EBI worden geplaatst op grond van het extreme vluchtrisico dat van hem uitgaat (A-grond), het onaanvaardbare maatschappelijke risico in geval van ontvluchting (B-grond) of in geval van aanwijzingen voor ernstig voortgezet crimineel handelen vanuit detentie (C-grond). Recentelijk heeft de minister deze plaatsingsgronden voor de EBI uitgebreid (zie voor de meest recente versie van de Regeling selectie, plaatsing en overplaatsing gedetineerden, *Stcrt.* 2022, 33928, i.w.tr. op 17 december 2022). Ten eerste door middel van invoering van de grond dat een gedetineerde in de EBI wordt geplaatst omwille van de dreiging die van hem uitgaat gezien diens rol en positie in een crimineel netwerk (een nieuwe D-grond). Ten tweede door middel van aanpassing van de bestaande C-grond door plaatsing in de EBI ook mogelijk te maken op basis van een enkel *vermoeden* van voortgezet crimineel handelen in plaats van op basis van concrete *aanwijzingen* voor dergelijk handelen. Door middel van deze aanpassingen beoogt de minister meer preventief te kunnen optreden tegen voortgezet crimineel handelen tijdens detentie. Dit doel heeft de minister daarnaast willen bereiken door voor gedetineerden die in de EBI zijn geplaatst op basis van de (nieuwe) C- en D-grond ook standaard een strenger regime in te voeren, dat erin bestaat dat zij slechts één keer per week tien minuten mogen bellen; dat zij alleen mogen bellen naar personen die zich op dat moment hebben gemeld en geïdentificeerd bij een door DJI aangewezen locatie; en dat zij slechts één keer per week maximaal één bezoeker mogen ontvangen (kinderen daarvan uitgezonderd). Dergelijke beperkingen vloeien voor deze categorie gedetineerden derhalve niet meer voort uit een individuele beslissing van de directeur van de penitentiaire inrichting, maar uit de huisregels behorende bij de door minister bepaalde plaatsingsgrond, wat als bijkomend voordeel heeft dat de gedetineerde wellicht ook minder de neiging zal voelen zijn gram te halen bij de directeur en/of het gevangenispersoneel (vgl. *Kamerstukken II 2022/23, 29911, 374*, p. 4-5).

Ter uitwerking van het voornemen onder b) bracht de minister recentelijk het Conceptwetsvoorstel tot wijziging van de Penitentiaire beginselenwet (Pbw) in verband met aanvullende maatregelen tegen georganiseerde criminaliteit tijdens detentie in consultatie (zie voor de tekst van het conceptvoorstel en de bijbehorende conceptmemorie van toelichting www.internetconsultatie.nl). Waar voornoemde wijzigingen primair zien op de criteria voor plaatsing in de EBI (en het bijbehorende regime), zien de in dit conceptwetsvoorstel voorgenomen wijzigingen met name op nadere beperkingen gedurende het

verblijf in de EBI. Ten eerste roept dit voorstel een zelfstandige bevelsbevoegdheid in het leven voor de minister voor Rechtsbescherming tot het treffen van beperkende maatregelen ten aanzien van individuele gedetineerden, ofwel naar aanleiding van concrete gedragingen tijdens detentie (voortgezet crimineel handelen) ofwel gezien de gevaarstelling die van de gedetineerde uitgaat (*voorgesteld art. 40b lid 1 Pbw*). Thans is het enkel de directeur van de penitentiaire inrichting die beperkende maatregelen ten aanzien van individuele gedetineerden kan treffen, maar in het licht van de ernstige dreiging die van sommige gedetineerden uitgaat acht de minister het passend dat deze bevoegdheid ook aan hem toekomt. De minister kan immers over uitgebreidere informatie beschikken – bijvoorbeeld afkomstig van (buitenlandse) inlichtingen- en veiligheidsdiensten – dan de vestigingsdirecteur (vgl. *concept-MvT*, p. 2-3). Meer concreet voorziet het voorstel onder andere in de bevoegdheid de contactmogelijkheden tussen gedetineerde en mede-gedetineerden en/of zijn bezoek en/of de buitenwereld verder te beperken dan wel daarop verscherpt toezicht te houden, teneinde zodoende te voorkomen dat de gedetineerde deze contacten gebruikt voor criminele doeleinden. Daarnaast voorziet het voorstel in verscherpt toezicht op het contact tussen de gedetineerde en diens advocaat, nu het *voorgestelde artikel 38 lid 8 Pbw* bepaalt dat voortaan visueel toezicht wordt gehouden op het contact tussen advocaten en gedetineerden die zijn geplaatst in de EBI of een AIT. Dit toezicht beoogt te voorkomen dat misbruik wordt gemaakt van de mogelijkheid vrijelijk met een advocaat te kunnen communiceren. Tegelijkertijd moet dit toezicht zo worden vormgegeven dat de inhoud van het gesprek niet hoorbaar is voor degene die het toezicht houdt (vgl. *concept-MvT*, p. 15). Dat neemt niet weg dat ook het enkele visuele toezicht al tot op zekere hoogte als een inbreuk op de vertrouwelijkheid van de communicatie tussen raadsman en cliënt kan worden beschouwd. Tot slot wordt voor gedetineerden in de EBI of op een AIT het aantal rechtsbijstandverleners dat toegang heeft tot de gedetineerde beperkt tot maximaal twee (*voorgesteld art. 40a lid 1 Pbw*). Deze laatste maatregel – waarmee de minister gevolg geeft aan een motie van Tweede Kamerlid Ellian (*Kamerstukken II 2022/23, 24587, 868*) – is een rechtstreeks gevolg van de voornoemde casus Youssef T. (vgl. *concept-MvT*, p. 8-9).

Met de reeds doorgevoerde en in gang gezette aanpassingen heeft de minister al flinke stappen gezet in de verscherping van het detentieregime voor de meest zware categorie verdachten. Vanuit het perspectief van het voorkomen van voortgezet crimineel handelen tijdens detentie valt dit te billijken. Klaarblijkelijk kan dit voortgezette crimineel handelen tijdens detentie zeer grove vormen aannemen, onder meer getuige het feit dat diverse vooraanstaande personen in de Nederlandse samenleving op het moment naar verluidt te kampen hebben met ernstige bedreigingen, die volgens politie en Openbaar Ministerie kunnen worden herleid tot verdachten die momenteel in detentie verblijven. Tegelijkertijd moet

worden voorkomen dat vanuit dit op zichzelf alleszins legitieme streven voor een te grote groep gedetineerden te gemakkelijk ernstig beperkende maatregelen gaan gelden, die hun strafproces en hun detentie op gespannen voet kan brengen met fundamentele mensenrechten, zoals het recht op vertrouwelijke communicatie met een raadsman, het recht op vrije advocatenkeuze en het recht op humane detentieomstandigheden. Het valt dan ook te hopen dat zowel generieke beslissingen ten aanzien van regimes als specifieke beslissingen ten aanzien van individuen met voldoende zorgvuldigheid worden genomen, waarbij niet enkel de potentiële dreiging die van de gedetineerde uitgaat maar ook diens individuele rechtspositie voldoende gewicht in de schaal leggen. Het is in ieder geval toe te juichen dat de minister wetenschappelijk onderzoek naar voorbeelden in het buitenland – zoals het artikel 41bis-regime in Italië – laat verrichten, alvorens – al dan niet daartoe geïnspireerd door die buitenlandse voorbeelden – verdergaande maatregelen te treffen.

Jurisprudentie

HR 24 januari 2023, ECLI:NL:HR:2023:40 – Omvang van de toetsing in cassatie in geval van veroordeling in hoger beroep na vrijspraak in eerste aanleg (Post-Jaddoe)

Op 26 juli 2022 gaf het VN-Mensenrechtencomité in de zaak *Jaddoe t. Nederland* (CCPR/C/135/D/3256/2018) een zienswijze met betrekking tot artikel 14 lid 5 IVBPR, dat verdachten het recht geeft een veroordeling ter toetsing aan een hogere rechter voor te leggen. In de Nederlandse vertaling luidt deze bepaling als volgt: ‘Een ieder die wegens een strafbaar feit is veroordeeld heeft het recht de schuldigverklaring en veroordeling opnieuw te doen beoordelen door een hoger rechtscollege overeenkomstig de wet.’ Meer specifiek was in *Jaddoe t. Nederland* de vraag aan de orde wat deze bepaling betekent in de situatie waarin de Hoge Raad een cassatieberoep beoordeelt in een zaak waarin de verdachte pas in hoger beroep voor het eerst werd veroordeeld na in eerste aanleg te zijn vrijgesproken (zie over deze uitspraak nader D. Bektesevic & N. Gonzalez Bos, ‘De Hoge Raad als higher tribunal in de zin van artikel 14 lid 5 IVBPR’, *NJB* 2022/2488). In een dergelijke situatie is de Hoge Raad immers de hogere rechter in de zin van artikel 14 lid 5 IVBPR, waardoor de vraag rijst of de toetsing in cassatie voldoet aan de toetsing zoals voorzien in die bepaling. Deze vraag rees te meer omdat in de zaak *Jaddoe* de Hoge Raad het cassatieberoep met een verkorte motivering in de zin van artikel 81 RO had verworpen. Is er – mede gezien de beperkte reikwijdte van de toetsing in cassatie – dan wel sprake geweest van daadwerkelijke toetsing van de veroordeling door een hogere rechter zoals artikel 14 lid 5 IVBPR garandeert? Het VN-Mensenrechtencomité was op dit punt kritisch, omdat de afwijzing van het cassatieberoep met een standaardmotivering weinig licht schijnt op de wijze waarop de toetsing in cassatie heeft plaatsgevonden. De vraag was dan ook of en in hoeverre de zienswijze

van het VN-Mensenrechtencomité in de zaak *Jaddoe t. Nederland* aanleiding moest vormen tot aanpassing van de Nederlandse cassatiepraktijk waarin de Hoge Raad ook in gevallen als de onderhavige kan volstaan met een verkorte afdoening zonder nadere op de zaak toegesneden motivering.

In een recent arrest heeft de Hoge Raad gereageerd op deze kwestie (HR 24 januari 2023, [ECLI:NL:HR:2023:40](#)). Kort gezegd komt het erop neer dat de Hoge Raad de huidige cassatiepraktijk in voornoemde situatie niet in strijd acht met artikel 14 lid 5 IVBPR, ook niet wanneer het cassatieberoep wordt verworpen met een standaardmotivering in de zin van artikel 81 RO (of met toepassing van artikel 80a RO), omdat ook in een dergelijk geval de bewijsbeslissing wel degelijk inhoudelijk wordt bekeken en op zijn merites wordt beoordeeld, hetgeen onder meer met zich brengt dat de bewezenverklaring door het hof – binnen de daarvoor in cassatie geldende grenzen – aan een toetsing wordt onderworpen. Zo kan – afhankelijk van de inhoud van de cassatiemiddelen – de controle door de Hoge Raad van het bewijsoordeel van het hof zich niet alleen uitstrekken tot beoordeling of sprake is van wettig bewijs, maar ook of de bewezenverklaring kan worden afgeleid uit de gebezigde bewijsmiddelen. Daarnaast kan de Hoge Raad naar eigen zeggen onderzoeken of conclusies van feitelijke aard begrijpelijk zijn en beoordelen of de feitenrechter toereikend heeft gereageerd op uitdrukkelijk onderbouwde standpunten van de verdediging over de bewijsbeslissing, zoals standpunten over de betrouwbaarheid van getuigenverklaringen of de aannemelijkheid van alternatieve scenario’s. Het feit dat een en ander in geval van toepassing van artikel 80a RO of artikel 81 RO vervolgens niet is terug te lezen in de motivering door de Hoge Raad, doet niet af aan het feit dat ook in een dergelijk geval wel degelijk een inhoudelijke beoordeling van zowel de feitelijke als de juridische gronden van de schuldigverklaring en de veroordeling heeft plaatsgevonden. Hiermee herhaalt de Hoge Raad de relevante overwegingen uit [ECLI:NL:HR:2019:1732](#) en [ECLI:NL:HR:2020:285](#) over de toetsing van de bewijsbeslissing in cassatie en de toepassing van artikel 80a RO of artikel 81 RO.

Niettemin ziet de Hoge Raad in de zaak *Jaddoe t. Nederland* wel aanleiding om in gevallen waarin voornoemde situatie zich voordoet uitgebreider dan voorheen en meer toegesneden op de bijzonderheden van de voorliggende zaak en de in de cassatiemiddelen geformuleerde klachten te motiveren waarom het cassatieberoep wordt verworpen. In die zin geeft de Hoge Raad dan ook wel degelijk gevolg aan de kritiek die het VN-Mensenrechtencomité heeft geuit op de wijze waarop in Nederland in cassatie met dergelijke zaken wordt omgegaan, hetgeen vanuit het oogpunt van individuele rechtsbescherming als winst kan worden bestempeld. Alleen door middel van een op de concrete zaak toegesneden motivering kan de klager in cassatie immers achterhalen op welke wijze de Hoge Raad zich heeft gekwet van zijn controlerende taak zoals die in de geschetste situatie uit artikel 14 lid 5 IVBPR voortvloeit.

Literatuur

Oraties en afscheidsredes

- J. Claessen, *Herstelrecht. De kunst van een geëmancipeerde misdaadaanpak* (oratie Maastricht), Den Haag: Boom juridisch 2023;
- S. Meijer, *In al haar facetten. Over de betekenis van resocialisatie* (oratie Nijmegen), Nijmegen: Radboud Universiteit 2022;
- B.W. Schermer, *De gespannen relatie tussen privacy en cybercrime* (oratie Leiden), Leiden: Universiteit Leiden 2022.

Proefschriften

- A. Haakmat, *Corruptie en corruptiebestrijding in Suriname* (diss. Heerlen), Best: Iustitia Scripta 2022.

Overig

- R. Barbosa e.a., *Improving the European Arrest Warrant*, The Hague: Eleven International Publishing 2022;
- J. uit Beijerse e.a., *De politie-reprimande voor minderjarige first offenders van lichte feiten. Evaluatie van de landelijke pilot*, Den Haag: Boom juridisch 2022;
- C. Fijnaut, *Over grenzen. Een leven tussen wetenschap, beleid en grenzen*, Amsterdam: Prometheus 2023;
- F.A. Haijer & R.A. Hoving, *De verhouding tussen het slachtoffer en het openbaar ministerie. Nederlandse en Europese aspecten*, Den Haag: Boom juridisch 2022;
- C.P. van der Hek, *De strijd tegen faillissementsfraude. De rol van de rechter-commissaris bij signalering van faillissementsfraude*, Weert: Celsus juridische uitgeverij 2023;
- M. Jacobs, *Opgeschorte waarden in kamp en bajes. Een vergelijking tussen de grondstructuur van Auschwitz en het Amerikaans detentiesysteem*, Apeldoorn/Antwerpen: Maklu 2022;
- A.N. Kesteloo, *Strafbare deelneming aan criminele organisaties*, Deventer: Wolters Kluwer 2023;
- S. Lamberigts, *Corporations and the Privilege against Self-Incrimination*, Oxford: Hart Publishing 2023;
- S. Landström, P.A. Granhag & P.J. van Koppen (red.), *The Future of Forensic Psychology. Core Topics and Emerging Trends*, London: Routledge 2022;
- R. MacKay & W. Brookbanks (red.), *The Insanity Defence. International and Comparative Perspectives*, Oxford: Oxford University Press 2022;
- G.A.S. Maduro, *Minderheden in het recht. Rechtsbescherming van culturele en religieuze minderheden*, Weert: Celsus juridische uitgeverij 2023;
- G.A.S. Maduro, *Taakstraffen en reisverboden in Nederland, Curaçao en Bonaire*, Weert: Celsus juridische uitgeverij 2023;
- H. Nelen e.a., *Koers bepalen. Over de lessen van de versterking aanpak georganiseerde drugscriminaliteit*, Den Haag: Boom criminologie 2023;
- V. Oosterhuis, A.M. Burger & C.H. de Kogel, *Toepassing van artikel 2.3 Wet forensische zorg. Verkennend jurisprudentieonderzoek januari 2020 tot juli 2021*, Den Haag: WODC 2022;
- B. Rider (red.), *A Research Agenda for Financial Crime*, Cheltenham: Edward Elgar Publishing 2022;
- M.R. Schut, *Verhalend strafrecht. De rol van narrativiteit in de strafrechtelijke toerekening*, Weert: Celsus juridische uitgeverij 2023;
- S.J. Summers, *Sentencing and Human Rights. The Limits on Punishment*, Oxford: Oxford University Press 2022;
- P. Verrest e.a., *The Transfer of Criminal Proceedings in the European Union. An exploration of the current practice and of possible ways for improvement, based on practitioners' views*, The Hague: Eleven International Publishing 2022. ◀